

УДК 159.9+376+373]-056.313(063)
ББК 88.3+74.3+74.202.42я431
П86

Рекомендовано до друку ухвалою вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, протокол №13 від 30 листопада 2023 р.

Рецензенти

Бахмат Наталія Валеріївна - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Яковлєва Світлана Дмитрівна - доктор психологічних наук, професор, професор кафедри спеціальної освіти Херсонського державного університету.

Редакційна колегія

Буйняк М.Г., кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти; **Дмітрієва О.І.**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти (відповідальний секретар); **Докучина Т.О.**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, заступник декана з наукової роботи та інформатизації навчального процесу факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи (відповідальний редактор); **Марціновська І.П.**, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти; **Миронова С.П.**, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка; **Михальська С.А.**, доктор психологічних наук, доцент, зав. кафедри спеціальної та інклюзивної освіти; **Чопік О.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти.

П86 Психолого-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної та інклюзивної освіти: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 9 листопада 2023 р. / за ред. Т.О. Докучиної, відп. секретар О.І. Дмітрієва. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 343 с.

У збірнику представлено тези доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Психолого-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної та інклюзивної освіти», висвітлюються актуальні проблеми розвитку та освіти дітей з особливими освітніми потребами; професійної діяльності фахівців спеціальної освіти.

Матеріали конференції друкуються в авторській редакції. За науковий зміст, унікальність, виклад і якість поданих матеріалів відповідальність несуть автори.

	клімату у колективі підлітків з порушеннями інтелекту	
Харюк О. М.	Особливості формування уявлень про природу у дошкільників з інтелектуальними порушеннями	309
Хомик Т. В., Гребінь Б. В.	Стан сформованості діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку із порушеннями інтелектуального розвитку	312
Храмова Ю.В.	Інтегративний підхід до корекції просодичного боку мовлення у дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями	314
Чеботарьова О.В.	Методичні підходи до сучасного змісту навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку	317
Чопік О.В., Кушнір А.В.	Особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями	320
Чопік О.В., Казак Є.В.,	Використання інноваційних технологій як засобу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів з інтелектуальними порушеннями	324
Шахно О.В.	Трудове виховання як засіб корекції розвитку підлітків з порушеннями інтелекту	327
Шевченко В.М.	Формування професійної компетентності фахівців для роботи з дітьми з ООП в сучасних умовах	330
Шинкарьук Л.Р.	Дослідницька діяльність як інструмент розвитку пізнавальної активності учнів із інтелектуальними порушеннями	334
Яковлева С.Д.	Використання виховних ситуацій у процесі формування соціальної поведінки у дітей з порушенням розумового розвитку	336
Якуба Л. С.	Умови формування діалогічної компетентності дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку	341

Хомик Т. В., кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

Гребінь Б. В., здобувач другого (магістерського) рівня освіти
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

СТАН СФОРМОВАНOSTІ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Формування діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями є важливим завданням у сфері освіти та розвитку. Оскільки дана категорія дітей має свої особливості та потреби у навчанні, зокрема в розвитку мовлення. Стан досліджуваної проблеми представлений доробком таких науковців як Г. Блеч, Ю. Бойчук, О. Боряк, О. Белової, О. Гаврилова, С. Геращенко, М. Дембовської, Л. Дрожик, Г. Кавиліної, Є. Кузьмінської, О. Мірошніченко, В. Омельченко, Г. Піонтківської, О. Проскурняк, В. Тарасової, О. Хайдарової, S. Hadzic, C. Hedge, H. Memisevic, G. Powell, E. Smith, P. Sumner та ін. [1; 4].

Як стверджують М. Бахтіна, А. Богуш, В. Виноградова, Н. Гавриш, В. Коваль, А. Каніщенко, О. Мельничайко, А. Михальська, Л. Наконечна, К. Пономарьова, К. Седова, Н. Шведова та ін. діалогічне мовлення є важливою складовою комунікативних навичок кожної дитини. Це спосіб взаємодії, під час якого дитина вчиться сприймати і виражати свої думки, ідеї та почуття, спілкуватися з іншими та розуміти їхні інтереси тощо. Воно передбачає вміння слухати, реагувати на інших та активно брати участь в розмові; включає в себе різні аспекти: слухання, розуміння, відповіді на питання, обговорення тем тощо.

Спостереження А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Головка, О. Гриценко, С. Дубовик та ін. підтверджують, що за умови типового розвитку діалогічне мовлення характеризується збагаченням словникового запасу, розвитком граматичних навичок, вдосконаленням спроможності слухати, виражати свої думки, здатністю до виразного читання тощо. Діти молодшого шкільного віку розвивають діалогічне мовлення під час спілкування з дорослими. Вони навчаються слухати і розуміти інших; задавати й формулювати запитання; висловлювати свої думки та ідеї; виражати почуття та думки про оточуючий світ; вчать вести діалоги, де кожен учасник має можливість висловити свої погляди та інтереси.

Водночас, наукові розвідки Н. Бабич, І. Головка, С. Дем'яненко, В. Мельничайко, Л. Міненко, О. Петрик, О. Савченко, М. Сокирко та ін.

наголошують на відповідній специфіці в опануванні мовленням дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку. Дані особливості характерні і діалогічній її формі. А саме, молодшим школярам з інтелектуальними порушеннями притаманні: проблеми з мовленням та комунікацією; затримка у розвитку соціальних навичок; обмежені можливості навчання; труднощі у здатності розуміти та виражати думки як наслідок наявності порушень інтелектуального розвитку; обмежений лексичний запас; труднощі у висловлюванні думок та складності у розумінні слів і фраз; ускладнена здатність розуміти і виражати думки та ідеї в усній комунікації; обмеження лексики та порушення здатності у використанні складних граматичних конструкцій; труднощі у підтриманні розмови, слуханні та реагуванні на інших тощо (Г. Блеч, О. Боряк, Л. Варзацька, О. Мякушко, О. Петрик, О. Савченко, В. Тищенко, Н. Янко та ін.). Зокрема, М. Матвеева, В. Синьов, О. Хохліна зазначають, що для дітей, які мають порушення інтелекту характерно недорозвинення пізнавальної сфери, а саме пізнавальних інтересів, що виражається в меншій потребі в пізнанні, ніж у однолітків з типовим розвитком [1; 4]. Відповідно, важливо створити індивідуальні підходи для кожної дитини з огляду на її конкретні потреби та можливості з метою покращення діалогічного мовлення у означеної категорії дітей.

Своєю чергою Н. Бабич зазначає, що труднощі при діалогічній мові пов'язані з тим, що кожен із співрозмовників у процесі розгортання діалогу повинен неодноразово переходити з позицій того, хто говорить на позиції слухача. Як вказує науковиця, при порушеннях інтелектуального розвитку, дітям важко зберігати послідовність діалогу та розуміти соціальні норми спілкування. Вони можуть виявляти труднощі у встановленні контакту з іншими дітьми, ініціювати розмову та взаємодіяти в групових ситуаціях [2].

Отже, для молодших школярів із інтелектуальними порушеннями, розвиток діалогічного мовлення вимагає спеціальних підходів, індивідуальних програм та більшої уваги щодо розвію основних комунікативних навичок, таких як слухання, виразне мовлення, а також вдосконалення вмінь спілкуватися з іншими в їхньому темпі та на рівні, що відповідає їхнім можливостям. Важливим є і полегшення процесу комунікації для означеної категорії учнів, забезпечення їм можливості виражати свої думки та сприймати інших у спільному діалозі.

Окреслене вище, спонукало організувати та провести дослідження стану сформованості діалогічного мовлення дітей молодшого шкільного віку із інтелектуальними труднощами. У ході експерименту було використано спеціально розроблений перелік завдань, що мав на меті вивчення стану сформованості означеної складової та особливостей її функціонування в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Аналіз результатів проведеного дослідження засвідчив, що у обраної категорії дітей рівень діалогічного мовлення є сформований на середньо або низькому рівнях. А саме, їм характерно: труднощі встановлення контакту зі співрозмовником;

обмежений словниковий запас; труднощі у використанні складних граматичних конструкцій; у підтриманні розмови, слуханні та реагуванні на інших. Відповідно, до отриманих результатів були сформовані та запропоновані методичні рекомендації щодо формування діалогічного мовлення у дітей із інтелектуальними труднощами.

Загалом, формування діалогічного мовлення у визначеній категорії учнів є важливим завданням, яке вимагає ретельного планування, індивідуального підходу та спеціалізованих методів навчання. Оскільки, розвиток мовленнєвих навичок у цих дітей сприяє їхньому більш повноцінному участю в житті суспільства і покращує їхні можливості для досягнення особистого розвитку та соціальної інтеграції.

Список використаних джерел

1. Синьов В. М., Матвєєва М. П., Хохліна О. П. Психологія розумово відсталості дитини. Київ : Знання, 2008. 359 с.
2. Бабич Н. М. Методика дослідження стану сформованості комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з порушеннями зору та інтелекту. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. праць. Київ, 2014. Вип. 6. С. 25–29.
3. Кашуба Л. В. Мовленнєво-комунікативний розвиток молодших школярів із ЗПР засобами ейдетичних методик. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі* : наук.-метод. зб. Київ, 2005. Вип. 6. С. 123–127.
4. Спеціальна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Мартинчук, І. Маруненко, К. Луцько, О. Таран, Т. Мельніченко, Т. Єжова. Київ : Київ. Ун-т імені Бориса Грінченка, 2017. 364 с.

Храмова Ю.В., старший викладач
кафедри педагогіки та спеціальної освіти
*Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО КОРЕКЦІЇ ПРОСОДИЧНОГО БОКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Постановка проблеми. Повноцінний мовленнєвий розвиток дитини передбачає опанування значною кількістю мовленнєвих засобів та умінь щодо їх використання та відбувається шляхом накопичення різноманітних мовленнєвих засобів у процесі їх практичного застосування завдяки активній комунікації зі дорослими, однолітками. Просодичні характеристики, що забезпечують інтонаційну виразність, відіграють важливу роль у здійсненні